

IMPLIKATUR SAJRONE GRUB WHATSAPP HITS BANGET 2016B

E-JOURNAL

**Dening:
NOVA NABILLA
16020114034**

**UNIVERSITAS NEGERI SURABAYA
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAN SASTRA DAERAH**

2020

IMPLIKATUR SAJRONE GRUB WHATSAPP HITS BANGET 2016B

Nova Nabilla

S-1 Jurusan Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa), Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri
Surabaya

novanabilla16020114034@mhs.unesa.ac.id

Dr. Murdiyanto, M.Hum.

Dosen Jurusan Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa), Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri
Surabaya

Abstrak

Subjek sajrone paneliten iki yaiku cecaturan kang ngandhut implikatur ing Grub Whatsapp Hits Banget 2016B kang wis ana wiwit taun 2016. Objek penelitian ana ing paneliten iki yaiku implikatur cecaturan kang ana ing sajrone Grub Whatsapp Hits Banget 2016B.

Teknik ngumpulake dhata kang digunake yaiku metode deskriptif kualitatif kanthi teknik catet. Instrument ing paneliten iki yaiku *Handphone* utawa Hp minangka sarana anggoné jupuk dhata kanthi cara *Screenshot* saben cecaturan kang dianggep duweni jinis utawa fungsi implikatur tartamtu.

Asil paneliten jinis implikatur kang ditemokake yaik jinis implikatur umum lan jinis implikatur khusus. Fungsi Implikatur kang ditemokake ana enem yaiku. Fungsi emotif duweni fungsi nguntapna apa kang dirasa kaya dene kuciwa, bungah, sedhih lan sakpiturute, konatif duweni fungsi parentah marang mitra tutur kang selaras karo apa kang dikarepake dening mitra tutur. Representative duweni fungsi menehi weruh ngenani informasi utawa prastawa tartamtu, puitik duweni fungsi menehi amanat, pesen utawa petuah.

Tembung Wigati : Implikatur Percakapan, Jenis Implikatur, Fungsi Implikatur

PURWAKA

1.1 Landhesan Panliten

Basa yaiku kabisa sing diduweni dening manungsa kang duweni paedah salah sawijine yaiku srana kanggo guneman utawa cecaturan ing masyarakat, basa uga digunakake minangka piranti ngomongke apa sing dirasa lan dipikir, ngandharake gagasan, kaweruh lan bab-bab sing sinambungan karo pamikir. Dene Basir (2010:21) ngandharake yen basa kuwi piranti utama kanggo cecaturan ing masyarakat luwih luwih basa iki uga digawe sarana nguntapne apa sing ora bisa diomongke kanthi langsung, tuladhane kaya sing diandharake sarana tulisan. Basa duweni peran kang wigati ana ing sajrone cecaturan kang ana sesambungan panutur lan mitra tutur.

Implikatur yaiku salah sawijine ilmu pragmatik kang digunakake kanggo ngandharake pambada karga arep ditindhakake marang panutur lan mitra tutur. Implikatur iki arupa tuturan kang ngandharake samubarang babagan, ananging implikatur duweni maksud kang beda karo apa kang diandharake kanthi cara eksplisit (sumirat) kang duweni paedah ana ing sajroning konteks. Konteks bisa nuwuhake tumindak cecaturan marang siji lan

sijine nalika ana proses komunikasi sajrone. Anane implikatur sajrone cecaturan kasebut bisa ndadekake pangira-ira sing luwih saka sak ira-ira dening mitra tutur, antarané yaiku tuturan kang bisa dimangerteni utawa ditampa dening panutur lan tuturan sing ora bisa dimangerteni utawa kang ora bisa ditampa dening pamikire mitra tutur.

Ing jaman saiki cecaturan bisa ditindhakake ora amung lumantar verbal ananging uga lumantar tulisan. Tuladhane lumantar media sosial kaya ta *Instagram, Twitter, Facebook, Whatsapp*, lan uga akeh liyane. Media sosial kang sering digunakake dening bebrayan kuwi kang duweni fitur chatting kang gampang lan murah. Aplikasi kang dimaksud salah sijine yaiku *whatsapp*. *Whatsapp* yaiku salah sawijining media sosial sing sering digunakake nalika *chatting*, ora mung *chatting* wae, ana ing *Whatsapp* uga ana fitur gawe ngirim gambar utawa foto, ngirim layang swara, bisa digawe telpon utawa *video call* lan bisa digawe ngirim video. Ana ing *whatsapp* ora nggunakake pulsa kanggo ngoprakake, *whatsapp* nggunakake *data internet*. Dadi, ing aplikasi iki ora usah kuwatir bab dawa cekake *karakter* utawa cacah aksara kang diketik.

Ora ana watesane, sasuwene *data internet* isih cukup lan sambungan sinyal uga kuat nalika digunakake.

Panliti bakal niliti maceme implikatur sajrone pacaturan ing medhia *whatsapp grub Hits Banget 2016B*. Panliti milih maceme implikatur sajrone pacaturan ing medhia *whatsapp* amarga tuturan kang dumadi antarane wong siji lan liyane Mula bakal diandharake lan dijlentrehake jenis lan tujuan implikatur sajroning medhia *Whatsapp grub Hits Banget 2016B*. Anggota saka grub iki yaiku mahasiswa jurusan basa Jawa Unesa angkatan 2016.

Adhedhasar andharan kasebut, ing panliten iki pengin ngerteni anane wujud makna lan fungsi saka implikatur. Dene dhata kang bakal digunakake yaiku pacaturan ing *whatsapp grup Hits Banget 2016B* taun 2019. Pungkasane panliti bakal nindakake panliten kanthi irah-irahan Implikatur sajrone Cecaturan Basa Jawa ing Medhia *Whatsappgrub Hits Banget 2016B*.

Kanthi adhedhasar landhesane panliten ing ndhuwur, panliten bakal munjerake ana ing prekaara ngisor iki

- 1). Kepriye wujud implikatur sajrone pacaturan basa Jawa ing medhia *whatsapp Hits Banget 2016 B* taun 2019?
- 2). Kepiye fungsi implikatur sajrone pacaturan basa Jawa ing medhia *whatsapp Hits Banget 2016 B* taun 2019?

Adhedhasar landhesane panliten lan punjere panliten ing ndhuwur, mula panliten iki nduweni ancas kaya kang sinebut ing ngisor iki.

- 1). Njlentrehake wujud implikatur sajrone pacaturan basa Jawa ing medhia *whatsapp Hits Banget 2016 B* taun 2019
- 2). Njlentrehake fungsi implikatur sajrone pacaturan basa Jawa ing medhia *whatsapp Hits Banget 2016 B* taun 2019

Ana ing sajrone panliten iki duweni paedah kang cacah loro, yaiku paedah teoritis an paedah praktis

(1) Paedah Teoritis

Paedah teoretis saka panliten iki yaiku bisa ndadekake panyengkuyung gawe ngrembakaake pasinaon bab pragmatik Jawa kang wis ana sakdurunge. Liyane kuwi panliten iki uga bisa nambahe kawruh lan wawasan kang duweni sesambungan karo cabang ilmu pragmatik.

(2) Paedah Praktis

Paedah praktis saka panliten iki bisa nambahi utawa jangkepi kawruh utawa wawasan ngenani ilmu kang selaras karo pragmatik. Sabanjure kang dikarepake yaiku panliten iki bisa menehi pamawas tumrap pamaca.

A. 1.5 Wewatesane Panliten

Ana ing panliten iki ana wewatese, babagan iki dhasari amarga saka kurang rowane kawruh sing diduweni panulis dhewe.

Watesan sing kapisan yaiku ngenani bab basa, basa ana ing jero panliten iki gunakake basa Jawa ngoko lan a ana campuran basa krama uga campuran basa Indonesia. Banjur wewatesan sing sabanjure ana ing papan panggonan niliti, ana ing panliten iki gunakake medhia *Whatsapp Hits Banget 2016B* minangka srana papan panliten. Sing bisa nyebabake dhata sing diteliti kawates. Panliten iki bakal ngrembug babagan implikatur sajrone medhia *Whatsapp*.

Ana ing ngisor iki bakal diandharake wewatesan tembung ana ing panliten iki, babagan iki wigati amarga duweni ancas supaya ora kleru anggone pamaca mangerteni tembung-tembung kang ana sajrone panliten iki, wewatesan tembung-tembunge yaiku:

(1) Implikatur

Implikatur yaiku maksud kang kaaandhut ana ing ujaran kang dindharake kanthi langsung. Konsep implikatur sing kawitan kuwi ditepangna dening H.P Grice ana ing Oktavianus (2006) yen ana babagan sing ora bisa dirampungke kanthi teori semantik biasa. Konsep implikatur iki digunakake nalika ngandharake pambada sing biasane ana ing “apa sing diucap” kelawan “apa sing diimplikasiake”.

(2) Pacaturan

Cecaturan yaiku rembugan kang ditindakake dening pawongan utawa klompok kang kaperang saka rong pawongan utawa luwih, kang nduweni pembahasan banjur nduweni asil ngenani pamikiran kang padha. Ngenani pacaturan ana kang kalebu pacaturan formal lan pacaturan non formal (Ibrahim,1993).

(3) Panutur

Panutur yaiku pawongan sing duweni kabisa nggunakake basa tartamtu. Dhasa panutur kuwi gumantung marang latar belakang, daerah, jenis kelamin lan lingkungan. Sudaryanto (2001:765) ngandharake yen panutur yaiku uwong kang pinter gunem. Dene Nadar (2009:8) ngandharake panutur iku O1 (*orang ke I*) minangka uwong kang nuturake sithik akehe tuturan.

(4) Mitra Tutur

Mitra tutur yaiku pawongan sing diajak cecaturan marang panutur, sing ngewenehi respon nalika ana proses cecaturan. Nadar (2009:8) ngandharake yen mitra tutur iku O2 (*orang ke II*) kang dadi lawan tutur panutur. Mitra tutur minangka pawongan kang diajak diskusiake fenomena utawa

babagan kang ana ing waktu tartamtu uga duweni sipat kang deskriptif.

TINTINGAN KAPUSTAKAN

2.1 Panliten Saemper

Panliten saemper kapisan ditindakake dening Ahmad Fahmi Rosyidul Haq (2019) Universitas Negeri Surabaya kanthi irah-irahan "*implikatur dalam akun meme politik indonesia*". Panliten iki ngandharake wujud-wujud implikatur sajrone meme politik kang ana ing medhia sosial instagram. Panliten iki nggunakake metodhe teknik semak lan nyatet. Ancas Saka panliten iki supaya bisa meruhi fungsi-fungsi implikatur. Tuturan kang duweni jenis implikatur khusus luwih akeh ditemokake ketimbang tuturan kang duweni jenis implikatur umum. Asile saka panliten iki yaiku bisa mangerteni maksud-maksud kang kaandhut ana ing sajrone meme politik kang lagi *viral*.

Panliten saemper kapindho dening Linanda Dharayuan Novalita (2018) Universitas Negeri Surabaya kanthi irah-irahan "*implikatur percakapan dalam seni pertunjukan 'soto madhureh'*" panliten iki ngandharake ngenani implikatur sajrone cecaturan, uga ngandharake babagan fungsi implikatur cecaturan. Metodhe iki nggunakake metodhe nyemak uga nyatet apa kang ana ing pertunjukan utamane cecaturan kang ngandhut implikatur. Ancas saka panliten iki supaya bisa mangerteni jinis-jinis implikatur ana ing sajrone pertunjukan, amarga nalika ana pacaturan sajrone pementasan, ukara-ukarane uga ora adoh saka pacaturan ana ing grub Whatsapp. Kayata pamilihe tembung lan liya-liyane.

Panliten saemper sabanjure yaiku saka Alvian Bayu Kresna (2018) universitas Negeri Surabaya kanthi irah-irahan "*implikatur sajrone pacaturan basa jawa ing medhia whatsapp 2017*" ana ing panliten iki bisa meruhi implikatur sajrone grub WA, ananging yen ana ing panliten iki luwih nengenake ana ing babagan maksim-maksim. Dadi isih ana pambédane antarane panliten kang ditindhake Alvian Bayu Kresna dening apa kang diteliti ana ing panliten iki. Panliten iki nggunakake metodhe semak lan nyatet. Panliten kang dilakoni dening Alvian Bayu Kresna iki didadekake panliten saemper amarga objek kang digawe padha lan selaras kelawan panliten iki uga objeke padha. Dadi akeh banget teori-teori kang kajupuk saka panliten kang wis dilakoni dening Alvian Bayu Kresna.

Panliten saemper sabanjure yaiku dening Novi Endah Safitri (2019) Universitas Negeri Surabaya kanthi irah-irahan "*implikatur sajrone basa panyuwunan kelurahan lidah wetan, kecamatan lakarsantri, kutha Surabaya*" ana ing panliten iki menehi weruh ngenani implikatur ana ing cecaturan. Ngunakake metodhe nyimak, ngerungokake lan uga

nyatet. Ana ing panliten iki ditenganake ana ing teori implikatur, mula panliten milih skripsi iki amarga pembahasane ora adoh kelawan apa kang diteliti.

Panliten saemper kang pungkasan yaiku dening Bertha Dwi Christina (2019) Universitas Negeri Surabaya kanthi irah-irahan "*Maksim Pangalembana lan Maksim Anorrage sajrone film 'Yowis Ben'*". Ana ing panliten iki panliti kepengin menehi weruh cara-cara pangalembana lumantar maksim kang kaandhut ana ing film *Yowis Ben*. Panliti uga menehi weruh yen saben paaturan kuwi mesthi ana katrapsilan basa. Selaras kelawan panliten iki yaiku saben cecaturan mesti duweni prinsip-prinsip katrapsilan kang kudune isih ana. Ananging beda maneh yen cecaturan iki dilakoni dening sakanca utamane ana ing sajrone Grub Whatsapp.

Adhedhasar panliten kang wis tau ditindakake dening panliti sadurunge, implikatur sajrone pacaturan Basa Jawa ing medhia sosial *whatsapp* grup Hits Banget 2016B taun 2019 iki bisa narik kawigaten panliti. Panliten iki nduweni pepadhan lan pambéda ing antarane panliten sadurunge kang wis ditindakake. Pepadhan antarane panliten iki yaiku pada-padha ngandharake wujud implikatur lan fungsi implikatur. Pambéda antarane panliten iki lan panliten sadurunge, yaiku objek panliten kang luwih nengenake wujud implikatur lan fungsi implikatur sajrone pacaturan basa Jawa ing medhia sosial *whatsapp* grup Hits Banget 2016B 2019.

2.2 Basa

Basa yaiku salah sawijining sistem kang diduweni dening manungsa arupa sistem lambang bunyi saka alat ucap manungsa. Utaawaa bisa uga ditegesi yen basa minangka salah sawijine piranti kanggo sesrawungan. Basa uga nduweni teges komunikatif yaiku digunakake kanggo medharake lan nampa pawarta kanthi apik.. Dene Kartomihardjo (1987:7) ngandharake yen ing saben jangkah lan ambekane manungsa kuwi mesthi nggunakake basa kang maneka warna wujud kanggo nyukupi kabutuhane

Basa yaiku reroncening tembung-tembung utawa reroncening morfem. Ing sajrone sistem hierarki basa, sistem tembung (morfologi) yaiku tingkat hierarki tata basa utawa gramatikal urutan ngisor dhewe sadurunge tataran sintaksis utawa tata ukara, lan tata wacana (Verhaar, 1984:7-8). Basa minangka salah sawijine piranti kanggo sesrawungan. Sakabehe manungsa ngandharake apa kang dadi kekarepane ing antarane rasa bungah, susah lan liya-liyane uga nggunakake basa. Andharan iki padha karo panemune Keraf (1997:4) "Kanthi komunikasi kita bisa ngandharake kabeh apa sing dirasakake,

pikirake, lan kita ngerteni tujuan marang wong liya”.

Basa uga nduweni teges komunikatif yaiku digunakake kanggo medharake lan nampa pawarta kanthi apik. Mula saka kuwi, basa lan cecaturan bisa nuduhake yen manungsa kuwi makhluk sosial kang nglakoni sawenehing caturan marang masyarakat lan lingkungane. Babagan basa uga bisa ngraketake mahasiswa siji lan liyane, anggota-anggota masyarakat kayadene perangkat politik lan hukum, adat masyarakat, lan paugeran-paugeran ing masyarakat.

Saka andharan kang wis diwedharana ana ing ndhuwur kuwi bisa kadudhut yen basa minangka piranti kang wigati kanggo komunikasi antara siji lan sijine utawa panutur lan mitra tutur. Basa uga bisa didadeake sarana ngandharna idhe-idhe utwa pamawas, kawruh, lan apa wae kang dirasakna uga dipikir dening manungsa.

2.3 Pragmatik

Pragmatik yaiku bageyan saka implikatur, pragmatik bisa diwenehi teges minangka bidhang Linguistik sing ngrembug babagan sing ana gandheng cenenge kalawan fungsi ujaran, lan wujud ukara sing ngandharna ujarane dhewe. Dijlentrehake yen pragmatik linguistik duweni loro pilar, sing kapisan pilar sing nengenake formalisme lan sing sabanjure pilar sing nengenake marang fungsionalisme (Gunawan,1994,37).

Konsep lan teori pragmatik isih akeh perangane. Lech (1993:83) ngandharake pragmatik yaiku studi utawa ngelmu kang ngenani makna tumrap sesambungan marang kahanan-kahanan bab cecaturan. Kang dimaksud cecaturan yaiku antarane panutur lan mitra tutur, kontekstuturan, tujuan tuturan, tuturan minangka wujud tumindak, lan tuturan minangka prodhuk tumindak verbal. Kridalaksana (1993: 177) ngandharake yen pragmatik yaiku ilmu kang nliti tuturan, konteks lan makna utawa teges. Sakliyan kuwi Tarigan (1986: 25) ngandharake yen pragmatik yaiku telaah makna utawa teges ana sambungane marang jinise kahanan ujaran. Pragmatik dibutuhake ana ing nganalisis teges kang dituturake panutur dipadhaake kelawan kahanan ujar. Pragmatik miturut andharan saka patang tokoh kasebut luwih nengenake marang teges lan kahanan ujar. Mula saka kuwi pangerten pragmatik yaiku cabang ilmu basa sing nyinaoni teges tuturan panutur ana ing kahanan utawa situasi tartamtu.

Pragmatik akeh-akehe gegayutan marang analisis ngenani apa kang dimaksud dening panutur kanthi cara merloake konteks utawa kahanan tutur.

Sajrone pragmati duweni tujuan yaiku supaya komukiasi bisa mlaku kanthi relevan, cetha, lan gampang dingerteni antarane panutur lan mitra tutur utawa bisa didudut yen pragmatik yaiku kajian ngenani dieksis , implikatur, peranggapan, lan uga aspek-aspek struktur wacana. Bisa didhudhut yen pragmatik yaiku kajian/studi ngenani basa miturut prinsip-prinsip cecaturan.

2.3.1 Dheiksis

Deiksis yaiku tetembungan kanggo negesi tatacara (ing basa yunani). Deiksis ditegesi minangka ungkapan sing kaiket kelawan konteks. Ana ing KBBI (1991:217). Deiksis ditegesi minangka fungsi tembung panuduh. Wujud linguistik kang digunakake kanggo ngerampungake panuduh disebut wedharan Dheiksis. Wedharan-wedharan kuwi ana ing antarane wiwitan kang dituturake nalika cecaturan, lan jinis jinis Dheiksis ini antarane ana dheiksis kang biasa kanggo nuduhake wong karo deiksi persona (ku,mu), dheiksis spasial kanggo nuduhake panggonan (ing kene, ing kana), utawa dieksis kang dianggo nuduhake wektu (saiki,sabanjure).

Fenomena deiksis minangka cara kang paling jelas kanggo gambarake hubungan antara basa lan konteks ana ing struktur basa iku dhewe. Tembung kaya dene aku, mrene, saiki kalebu tembung-tembung deiksis. Tembung iki ora duweni referen tembung aku , mrene, saiki bisa dimangerteni makna yen dimangerteni sapa, panggonan, lan wektu nalika tetembungan kuwi kaucap. Mula, kang dadi punjer orientasi dieksis yaiku panutur.

2.4 Implikatur

Ana ing etimologis, implikatur saka tembung *implicatum*. Implikatur miturut Grice (ana ing soeseno, 1993: 30) minangka ujaran kang sinurat apa sing dadi pangucap kuwi beda kelawan apa kang dikarepake. Stubbs (ana ing Yuniseffendi, 20017: 60) ngandharake uga ana implikatur sing beda kelawan implikatur kang biyasane. Sinambung kelawan apa kang diandharna Grice, sendyan teges kang kaucap iku beda ananging ora dadekake pertentangan logika. Ana ing interaksi verbal implikatur bisa dadekake luwih sopan, panyuwunan, ngewenehi nasehat, lan sapiturute.

Implikatur yaiku minangka maksud lan kapinginan tartamtu, yaiku ngandharna babagan lumantar cara ora langsung (sinurat). Andharan kasebut selaras kelawan apa kang diandharna dening Nababan (1987:28) konsep implikatur digunakake minangka ngandharake pambada sing sering kedaden nalika apa kang diucap lan diimplikasiake.

Implikatur digunakake kanggo ngira-ira apa kang dimaksud kelawan panutus minangka babagan kang beda saka apa kang diandharake kanthi cara harfiah. (Brown lan Yule, 1983:31). Salah sawijine tuladha yaiku ana ing ukara *ning kene panas ya* maksud implisit penutur yaiku supaya AC diuripke utawa jendela sing ana ing ruwangan iki dibuka.

2.5 Konteks

Konteks yaiku salah sawijining komponen kang wigati ana ing tuturan utawa cecaturan, amarga konteks bisa mengaruhi lan mbantu mintra tutur nafsirake maksud saka mitra tutur ana ing komunikasi. Konteks duweni hubungan kang raket kelawan panutur lan mitra tutur, panutur duweni tugas gawe tuturan lan mitra tutur duweni tugas nafsirake apa kang dimaksud panutur sajrone cecaturan. Alwi ngandharake yen konteks kuwi duweni saperangan unsur kayata kahanan, komunikasi, wektu, panggonan, kode, sarana (2003:421)

Konteks yaiku salah sawijining komponen kang wigati ana ing tuturan utawa cecaturan, amarga konteks bisa mengaruhi lan mbantu mintra tutur nafsirake maksud saka mitra tutur ana ing komunikasi. Konteks duweni hubungan kang raket kelawan panutur lan mitra tutur, panutur duweni tugas gawe tuturan lan mitra tutur duweni tugas nafsirake apa kang dimaksud panutur sajrone cecaturan. Alwi ngandharake yen konteks kuwi duweni saperangan unsur kayata kahanan, komunikasi, wektu, panggonan, kode, sarana (2003:421)

2.7 Medhia Sosial

Medhia sosial yaiku medhia online, kang bisa gampangake panggunane bisa partisipasi, nyiptaake blog, forum lan virtual lan sapiturute. Utawa bisa ditegesi medhia sosial yaiku medhia online kang bisa dimanfaatake minangka sarana kekancan sosial kanthi cara online. Medhia sosial yaiku salah sawijine bab kang dadi *trending* ing jaman saiki. Saka teknologi sing saya ngrembaka, njalari anane pangrembakane alat komunikasi ing *dunia maya*.

2.8 WhatsApp

WhatsApp yaiku salah sawijine aplikasi *massanger* kang akeh digunakake marang pangguna *smartphone* kanthi nduweni maneka warna *fitur* kang apik, Kurniawan Dayat (2016:5). *WhatsApp* utawa biasane kang sinebut *WhatsApp massanger* yaiku platform aplikasi kang bisa digunakake *Chatting* utawa ngirim pesen kaya SMS tanpa ggunakake biaya tambahan, mung biyase pembayarane sarana data paketan. Aplikasi

WhatsApp Messenger uga bisa ditegesi minangka pangirim pesen utawa informasi kang nggunakake sambungan *signal* 3G utawa *wifi* kanggo sesambungan, tanpa kudu mbayar. Kita bisa nggunakake *whatsapp* kanggo ngirim pesen, mbagekake *file*, gambar, lsp. (<http://kepo-doank.blogspot.co.id/2013/01/apa-itu-whatsapp-messenger.html>).

2.9 Hits Banget 2016

Hits banget 2016 yaiku jeneng kag didadekake icon ana ing sajrone medhia sosial utawa WhatsApp. Hits yaiku babagan kang lagi moncer. Bagaan moncer kang sering banget didadekake bahasan. Banjur ana angka 2016, maksud saka 2016 iki yaiku taun angkatan sajrone anggota kang ana ing grub. Anggota ana ing grub iki saka mahasiswa basa jawa angkatan tahun 2016.

METODHE PANLITEN

Panliten iki nggunakake metodhe dheskriptif kualitatif. Sudaryanto (1993:62) ngandharake dheskriptif kualitatif yaiku panliten kang nengenake kanyatan utawa tandha-tandha empiris kang ana sajrone pribadine panutur. Panliten dheskriptif minangka panliten kang nuduhake anane kanyatan ing lapangan kang nduweni sesambungan karo panliten iki. Panliten dheskriptif nganalisis kanyatan-kanyatan kanthi nggunakake cara observasi langsung.

Sumber dhata mau banjur dikumpulake kanthi cara ndeleng, lan ngamati. Panliten kualitatif, nindakake sakabehe proses kanthi sadhar, manut arah, lan tansah ndeleng ancas supaya pikantuk informasi kang dipe... Sumber dhata ana ing panliten iki asale saka catetan digital utawa saka jejak komunikasi ana ing medhia *whatsapp* sajrone grub mahasiswa jurusan basa jawa ana ing universitas Negeri Surabaya.

Grub whatsapp hits banget jawa 2016B iki digawe ana ing tanggal 20 wulan Agustus taun 2016. Anggota grub kang kawitan duweni cacah 30 mahasiswa kang saka latar belakang beda-beda. Kanthi adhedhasar mahasiswa kang duweni akeh latar belakang proses cecaturan ana ing sajrone grub iki duweni akeh werna. Banjur grub WhatsApp ganti nanging kanthi anggota kang padha, grub whatsapp diganti amarga mahasiswa kang dadi admin ganti Hp, nalika dheweke arep mlebu maneh wis ora isa, amarga dheweke admin tunggal, dadi anggota liyane ora bisa nambah anggota ana ing grub whatsapp hits jawa 2016B. banjur kanthi keputusan bareng-breng, grub diganti lan kabeh anggota didadekake admin, kang wiwitane jeneng grub WhatsApp Hits Banget Jawa 2016B diganti dadi Hits jawa 2016B.

Tata cara sing dianggo ngumpulakae dhata panliten yaiku nggunakake metodhe semak lan

metodhe wicara (Sudaryanto, 1986:62). Diarani metodhe semak awit cara kang digunakake kanggo nggolehake dhata yaiku kanthi cara nyemak pawongan kang nggunakake bas (Mahsun, 2005:92).

Panganggone metodhe uga teknik diselarasna marang kahanan kang dadi objek uga subjek panliten. Kamangka dhata kang dibutuhake ana ing panliten iki yaiku dhata kang arupa tulisan. Sakrampungne banjur ngelompokake lan kapilih-pilih miturut konteks.

ANDHARAN LAN ASILE PANLITEN

4.1 Jinise Implikatur Sajrone Pacaturan Basa Jawa Ing Medhia Whatsapp Hits Banget 2016 B

4.1.1 Pacaturan Kang Ngandhut Implikatur umum

Pacaturan iki bisa dianggep duweni implikatur umum yen sajrone pacaturan iki ora merlokake konteks khusus kang didadeake simpulan. Ing ngisor iki pacaturan kang ngandhut implikatur umum.

(1) Reddy Fus : Cah ayoo ndang bayar kas.
'Teman ayo segera bayar kas'

Bang Muhid : Senin langsung tagihi kabeh prèt'
'Senin langsung ditagih semua prèt'

Data (1) Tuturan utawa pacaturan kasebut bisa kasebut implikatur amarga pacaturan kasebut duweni maksud kang implisit. Pacaturan ana ing ndhuwur iki kagolong ana ing implikatur umum. Ana ing dhata kasebut Reddy minangka panutur ngomong ana ing grub Whatsapp supaya kanca-kanca kelas bisa bayar kas, banjur muhid menehi respon yen dina senin wae bayar kas. Panutur ngandharna 'Cah ayoo ndang bayar kas'ana ing cecaturan iki duweni makna kang amba yen akeh kanca-kanca kelas sing durung bayar kas kanthi jangkep, isa uga dhuwit kas bakal dianggo kabutuhan kelas kamangka dhuwit kelas kudu dibayar lunas lan jangkep. Masia ana ing pacaturan ora mbutuhake konsep ananging wis nuwuhake paham kang padha ana ing sajrone anggota grub Whatsapp hits banget 2016B. dadi ana ing tuladha iki, ukara cecaturan iiki kagolong jinis implikatur umum.

(2) Bang Muhid : Deal 10.20 yaa, bungkus?
'Sepakat jam 10.20 ya,

bungkus'
Maratus : bungkus
'setuju'

Karima : syiap
'siap'

Doddy : ok, tip absen
'oke, titip absen'

Dhata (2) Tuturan utawa pacaturan ana ing dhuwur iki bisa kagolong implikatur amarga duweni maksud kang implicit utawa tartamtu. Tuladha cecaturan kang ana ing dhuwur iki kalebu cecaturan implikatur umum. Jinis implikatur umum kang ana sajrone cecaturan iki ana ing panutur Doddy'ok, tip absen' kang dimaksud doddy yaiku dheweke bakal ora bisa ana ing prses perkuliahan dina kang wektu kang wis disepakati dene sak kanca kelas utawa kabeh kang ana sajrone grub whatsapp. Tanpa prelu Doddy jlentrehake dawa apa kang dimaksud utawa kang dikarepake utawa tanpa prelu mbutuhake konteks gawe nyethakake kabeh anggota grub wis ngerti yen doddy ora bisa melu perkuliahan. Saka analisis kasebut bisa disimpulake utawa bisa ditegesi yen iki kagolong implikatur umum kang ora merluake konteks nanging kabeh wong wis paham apa kang dikarepake.

4.1.2 Pacaturan Kang Ngandhut Implikatur Khusus
Cecaturan bisa digolongake cecaturan jinis implikatur khusus yen ana ing sajrone cecaturan iku ngandhut konteks khusus. Kang dimaksud konteks khusus yaiku ana ing sajrone cecaturan duweni pangerten kng diasumsiake yen panutur duweni pangajab yen ana babagan kang dilakoni. Ing ngisor iki pacaturan kang ngandhut implikatur umum.

(17)Maratus : Ngko mari pak bams rapat maneh ae

' Nanti setelah Pak Bams rapat lagi'

Nabilla : Shaap
'Siap'

Maratus : Masuk semua yaa ben mantab

' Masuk semua ya biar mantab'

Dio : Aku manut ae soale gk mrogram kuliahe pak bams

' Aku ngikut aja soa;nya engga mrogram mata kuliah Pak Bams '

Dhata (17) ana ing tuturan ndhuwur iki kagolng ana ing tuturan kang ngandhut jinis implikatur khusus. Jinis implikatur khusus yaiku tuturan kang duweni konteks tartamtu supaya ana ing pacaturan padha paham apa kang dirembug. Jinis implikatur khusus ing cecaturan ana ing ukara

'ngko mari pak bams rapat maneh ae'. Ana ing ukara iki duweni konteks khusus yaiku rapat utawa ngrembug babagan kang wigati, bab iki sakdurunge wis dirembug ananging mbutuhake wektu tambahan supaya bisa didudut keputusan ana ing rerembungan iki. Saka analisi iki bisa didudut yen cecaturan kang ana ing ndhuwur iki kalebu cecaturan kang duweni jinis implikatur khusus.

4.1.3 Fungsi Sajrone Implikatur

Fungsi cecaturan kang ditemokake ana ing penelitian iki yaiku fungsi

a) 4.1.3.1 Fungsi Emotif Cecaturan

Fungsi Emotif yaiku fungsi basa kang digunakake nalika nguntapna apa kang dirasakna dening manungsa tuladhane rasa seneng, nelangsa, sedih, kuciwa, lan sakpiturute. Fungsi iki minangka sarana ekspresi dhiri.

(23) Ranti :PJ siapa ya gais? Sida dikumpul jam berapa ya?

'PJ siapa ya gais? Jadi kumpul pukul berapa ya?'

Doddy :He ges, sng durung oleh pasangan tugas kelompok sastra jawa klasik sopo? Kancamu I ono sing durung oleh kelompok. No respon = noob.

'Hei Ges (panggilan akran kepada teman). Yang belum dapat pasangan tugas kelompok sastra klasik siapa? Temanmu masih ada yang belum dapat kelompok ini loh, tidak merespon = payah.'

Dhata (23) Tururan ana ing sajrone cecaturann iki duweni fungsi emotif. Cecaturan iki bisa digolongake jinis fungsi emotif amarga ana ukara 'Kancamu I ono sing durung oleh kelompok'. Tuturan iki bisa dikategorikake fungsi emotif amarga tuturan kasebut nuduhake rasa sedih utawa mesakne marang kancane sing ora kebageyan kelompok nalika kancane ora melbu kuliah seminggu kepungkur. Ujaran iki duweni maksud arep nguntapne rasa sedih utawa iba marang kancane, mula digolongake ana ing fungsi emotif.

4.1.3.2 Fungsi Konatif Cecaturan

Fungsi konatif yaiku fungsi basa kang muncul nalika komunikasi utawa cecaturan didominasi marang kekarepan panutur, supaya mitra tutur bisa nindakake pakaryan nalika sakrampung cecaturan kedaden. Ing ngisor iki bakal diandharna tuladha fungsi konatif sajrone

cecaturan.

(37)Shiva	: keringanan po'o 'Beri keringanan dong'
Afrizal	: Setuju 'Setuju'
Risma	: Setuju 'Setuju'
Karima	: Yawis print out sak marine uas filsafat, tapi soft file e panggah jam 9 bengi ngko ya. 'Yasudah print out setelah UAS filsafat, tapi soft file nya tetap pukul 9 malam nanti ya'

Dhata (37) tuturan ana ing ndhuwur iki duweni fungsi konatif. Fungsi konatif ana ing cecaturan iki ing ukara 'Keringanan po'o'. maksud saka ukara iki yaiku shiva minangka panutur duweni kekarepan supaya karima minangka penanggung jawab bisa menehi keringan, keringan wektu. Panutur duweni kekarepan sakrampung dheweke ngandharna ukara mitra tutur bakal menehi respon utawa bisa nuruti apa kang dadi kekarepane. Saka analisis iki bisa disimpulake yen cecaturan iki bisa digolongake ana ing cecaturan kang duweni jinis implikatur khusus.

4.1.3.3 Fungsi Representatif Cecaturan

Fungsi representative yaiku fungsi kang ana nalika cecaturan kuwi ngrembug informasi babagan acuan utawa cecaturan kang duweni sipat ngandharna babagan prastawa. . Ing ngisor iki bakal diandharna tuladha fungsi representatif sajrone cecaturan.

(53) Shiva :Lah sik ta red , iki arek-arek ndak onok sing ngerti loh

'Loh, sebentar deh Red, ini anak0anak engga ada yang ngerti loh.'

Reddy : Ngene hlo bos, kuwi ka nana deadline e. dadi kuwi nggarap wiwit sampul judhul, isine barang direvisi. Nah judhule kuwi sing diabang ora cocog, terus revisiane garapanmu kabeh durung rampung.

'Begini lo bos, tugas ini ka nada batasnya, jadi itu dikerjakan dari awal sampai judul, isi juga direvisi. Nah judul yang diwarna merah itu tidak sesuai ketentuan, dan revisian semua tugas kalian belum selesai.'

Dhata (53) Tuturan utawa cecaturan sing ana ing ndhuwur iki kalebu cecaturan kang duweni fungsi representative. Fungsi iki disengkuyung ukara 'Ngene hlo bos, kuwi ka nana deadline e. dadi kuwi nggarap wiwit sampul judhul, isine barang direvisi. Nah judhule kuwi sing diabang ora cocog, terus revisiane garapanmu kabeh durung rampung'. ukara utawa cecatura iki bisa digolongake dadi fungsi representative amarga nuduhake informasi yen garapane kanca-kanca anggota grub iku isih kudu direvisi isine, mligine kang jenege diwarna abang kuwi kudu direvisi judhul. Dadi ana ing cecaturan iku panutur ngandharna utawa njlentrehna babagan sing durung dimangerteni marang kanca grub babagan tugas sing wis digarap. Mula cecaturan iki bisa digolongake cecaturan kang duweni fungsi representative.

(54) Sapani :Cah Pak Latip metutut, yok masok

' Kawan-kawab Pak Latip
agak sensi, yuk masuk '

Yogi :Sek sek otw
'Sebentar, masih otw'

Dhata (54) Cecaturan ana ing ndhuwur iki bisa digolongake kalebu cecaturan kang duweni jinis fungsi representative. Bisa kalebu jinis fungsi representative amarga kasengkuyung ukara 'Cah Pak Latip metutut, yok masok'. Ukara iki ngandharna yen pak latif rodok nesu amarga ing kelas cacah mahasiswa isih sithik kamangka dina iku kudu ana sing presentasi. Ana ing ukara iki uga panutur ngandharna yen aja nganti pak latif saya nesu. Saka tuturan iki bisa kadudut yen cecaturan iki kagolong ana ing cecaturan kang duweni fungsi representative.

(55)Shiva :Bu Wahyu pun rawuh??
'Bu Wahyu sudah datang?'

Ranti :Isih kelas A, kita menunggu diluar.
'Masih kelas A, kita menunggu diluar

Shiva : Oke maaciw
'Oke terimakasih'

Dhata (55) Tuturan ana ing ndhuwur iki bisa digolongake cecaturan kang duweni fungsi representative. Tuturan iki kagolong jinis fungsi representative amarga ana ing salah sawijining ukara kang duweni sipat nerangake pratawa utawa kahanan kang dilakoni. Kabukten ana ing ukara 'Isih kelas A, kita menunggu diluar' ana ing ukara iki ngandharna yen Bu Wahyu wis rawuh

nanig perkuliahan durung diwiwiti amarga isih ana kelas liya, mula kanca-kanca kelas B isih ngenteni neng jaba kelas. Saka ukara iki bisa didudut yen cecaturan sing ana ing ndhuwur iki bisa digolongake ana ing cecaturan kang duweni jinis fungsi representative.

4.1.3.4 Fungsi Puitik Cecaturan

Fungsi puitik yaiku fungsi basa kang digunaake nalika ngandharna amanat tartamtu. Ing ngisor iki bakal kaandharna tuladha-tuladha fungsi puitik sajrone cecaturan.

(76)Ranti :Gara gara didesel iki mesthi,
'Gara gara ditikung ini pasti',
Risma :Th depan ae lek iso yawis
'Tahun depan saja kalo bisa yasudah'
Ucop : Sulit posisimu til
'Sulit posisimu til'
Mantik : Lek aku sih mending tahun depan,
ben awakmu iso pemulihan dengan benar til
'Kalau aku sih mending tahun depam bar kamu bisa pemulihan dengan benar til'
Ucop : Gws, gek sehat awakmu
'Cepat sembuh'

Dhata (76) Tuturan ana ing ndhuwur iki kalebu tuturan kang duweni fungsi puitik. Fungsi puitik sajrone cecaturan iki ana ing ukara 'Lek aku sih mending tahun depan, ben awakmu iso pemulihan dengan benar til'. Ukara iki duweni tujuan menehi pesen utawa amanat marang risma, supaya dheweke bisa istirahat dhisik ora perlu melu plp, amarga risma lagi nandang lara rada parah, mula panutur ana ing kono menehi amanat supaya dheweke melu plp ana ing taun ngarep wae. Saka anddran iki bisa disebut yen ta cecaturan iiki kagolong ana ing cecaturan kang duweni fungsi puitik. Fungsi puitik duweni tujuan menehi amanat utawa pesen kanggo mitra tutur.

PANUTUP

5.1 Dudutan

Sumber implikatur saajrone cecaturan kang ana ing grub Whatsapp Hits Banget Jawa 2016. Nuduhake saperangan jinis lan fungsi kang ana ing grub Whatsapp kasebut. Ana ing grub Whatsapp iki implikatur kaperang dadi loro yaiku implikatur umum lan implikatur khusus. Bab-bab kang njalari anane njalari anane cecaturan bisa digolongake ana ing salah sawijining jinis kang kaandhar sajrone. Ana ing grub iki uga ditemokake sakperangan fungsi

implikatur, yaiku fungsi emotif sajrone cecaturan, fungsi konatif sajrone cecaturan, fungsi representative sajrone cecaturan, uga kang pungkasan fungsi puitik sajrone cecaturan.

5.2 Pamrayoga

Panliten ngenani implikatur sajrone Grub Whatsapp Hits Banget Jawa 2016B adhedhasar fungsi lan jinis implikatur. Dhata kang kurang jangkep lan bab-bab liya kang dadi sumber anane panliten iki isih adoh saka tembung sampurna. Panliti rumangsa yen panliten implikatur sajrone Grub Whatsapp Hits Banget Jawa 2016B isih akeh banget kurange. Mula saka kuwi implikatur sajrone Grub Whatsapp Hits Banget Jawa 2016B isih uga prelu diteliti lan dirembaake maneh supaya luwih sampurna.

KAPUSTAKAN

Arikunto S, 2006. *Prosedur Penelitian Suatu Pendekatan Praktik*, Ed Revisi VI, Penerbit PT Rineka Cipta, Jakarta.

Basir, Udjang, Pr. 2010. *Analisis Wacana Sebuah Kajian Bahasa dalam Pemakaian*. Malang: Bayu Media Publishing.

Chaer, Abdul lan Leonie Agustina. 2004. *Sosiolinguistik (Perkenalan Awal)*. Jakarta: PT Rineka Cipta.

Cummings, Louise. 2010. *Clinical Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press

Djasudarma, T Fatimah. 1993. *Metode Linguistik: Ancangan Metode Penelitiandan Kajian*. Bandung: Reitika Aditama

Hamidi. 2004. *Metode Penelitian Kualitatif: Aplikasi Praktis Pembuatan Proposal dan Laporan Penelitian*. Malang: UMM Press

Kartomiharjo, S. 1987. *Bahasa Cermin Kehidupan Masyarakat*. Jakarta: Departemen Pendhidhikan dan Kebudayaan

Kridalaksana, Harimurti. 1982. *Fungsi Bahasa dan Sikap Bahasa: Struktur Sosial dan Variasi Bahasa*. Flores: Nusa Indah.

Levinson, Stephen C. 2010. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University pres

Rahardi, Kunjana. 2003. *Berkenalan dengan Ilmu Bahasa Pragmatik*. Malang: Dioma.

Sudaryanto. 1993. *Metode dan Aneka Teknik Analisis Bahasa*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press

Sugiyono. 2014. *Memahami Penelitian Kualitatif*. Bandung: Alfabet.

Sulianta, Feri. 2015. *Keajaiban Sosial Media*. Jakarta: PT. Elex Media Komputindo

Sutopo. 2006. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Surakarta: UNS

Suyono. 1990. *Pragmatik Dasar-Dasar dan Pengajaran*. Malang: YA 3.

Verhaar, J.W.M. 1984. *Pengantar Linguistik*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press.

Wijana, I Dewa Putu. 1996. *Dasar-dasar Pragmatik*. Yogyakarta: Andi.

Wijana, I Dewa Putu & Rohmadi, Muhammad. 2009. *Analisis Wacana Pragmatik Kajian Teori dan Analisis*. Surakarta: Yuma Pustaka.

Yule, George. 1996. *Pragmatik*(Dijarwakake dening Indah Fajar Wahyuni). Yogyakarta: Pustaka Pelajar

<http://kepo-doank.blogspot.co.id/2013/01/apa-itu-whatsapp-messenger.html>

Mbulla, Bernardbas Ensy. (<http://bernardalloy.blogspot.co.id/p/bab-2.html>. [Online])